

Med hö på gaffeln

Att komma med egen båt till en liten ö som man på förhand inte vet något om kan bli en intressant upplevelse. Att upptäcka naturen och kanske till och med införlivas i öbornas gemenskap under en tid för att sedan segla vidare kan bli ett minne för livet.

Till Södra Stavsudda kom jag till ett avtalat möte en dag för tidigt. Mina kompisar Mats, Thomas och jag hade bestämt att våra båtar skulle stråla samman där en viss lördag i juli en sommar på 1980-talet.

Min seglats hade börjat i Linköping där jag bodde då, gått via Göta Kanal och sedan längs ostkusten och genom Sveriges kanske fargraste farvatten.

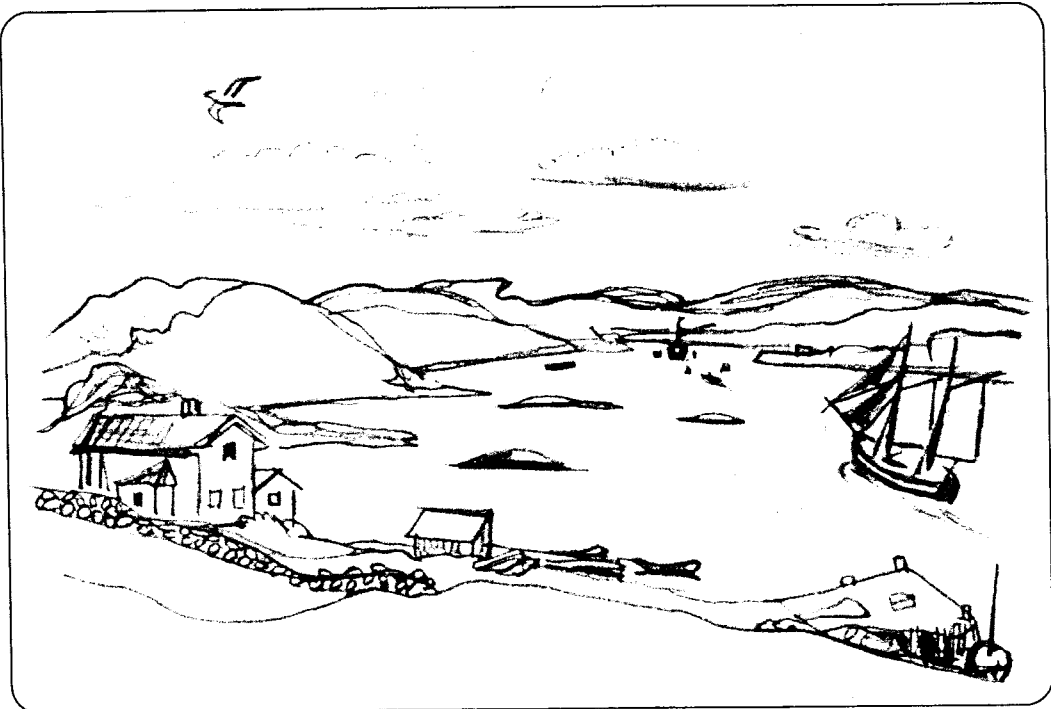
Det enda som stört idyllen denna fina sommar var Marinens helikoptrar som jagade främmande ubåtar och brisaden från en sjunkbomb i närheten av fyren Gustav Dahlén.

Valet av vår mötesplats berodde på att Mats pappa genom arv hade en liten äga på Södra Stavsudda. Mats segelbåt, en blåmalad Rock20 med namnet Hera, låg redan i viken jag gled in i och bekräftade att jag hittat rätt.

Södra Stavsudda ligger efter Kanholmsfjärden innanför Möja när man kommer söderifrån. Mats jobbade i Stockholm och hade lovat komma med skärgårdsbåt till ön nästa dag. Innan dess skulle dock mycket hinna hända.

Ångbåtsbryggan

Ön som jag nu hoppade iland på visste jag absolut ingenting om och inte så mycket om Stockholms skärgård heller för den delen. Jag seglade för första gången i denna arkipelag.

Gamla TV-filmer präglade min inre bild: Vi på Saltkråkan och Hemsöborna. En och annan av Albert Engströms historier fanns också i bagaget. Sporrad av Hemsöborna hade jag besökt Kymmendö som är August Strindbergs inspirationskälla till boken.

På bryggan hade jag växlat några ord med släktingar till "Madam Flod" och "Gusten", vad de nu kunde hetat i verkligheten. Kymmendö ligger utanför Dalarö. Därifrån blir Karlsson "med ett Höganäskrus i en svångrem om halsen" hämtad av pigorna Clara och Lotten i skötekan som ni säkert kommer ihåg.

Liksom Karlsson i Hemsöborna visste jag inte så mycket om skärgårdslivet. Att ångbåtsbryggan är en bra startpunkt för utforskning av en skärgårdsö hade jag dock förstått. Enligt sjökortet skulle den ligga på den sydvästra delen av ön så jag gick kompassrakt mot öns navel. Sjukortet visade också att viken, där

min båt låg förtöjd, en gång i tiden varit ett sund.

Landhöjningen hade under århundraden förenat flera mindre öar till en.

Mina första steg på ön gick över branta klippor och sedan in i en snårig skog.

Urberget gick sedan åter i dagen och där hade hassel och enars rötter hittat fäste.

Från den höga bergklacken kunde jag se en tät granskog breda ut sig i norr.

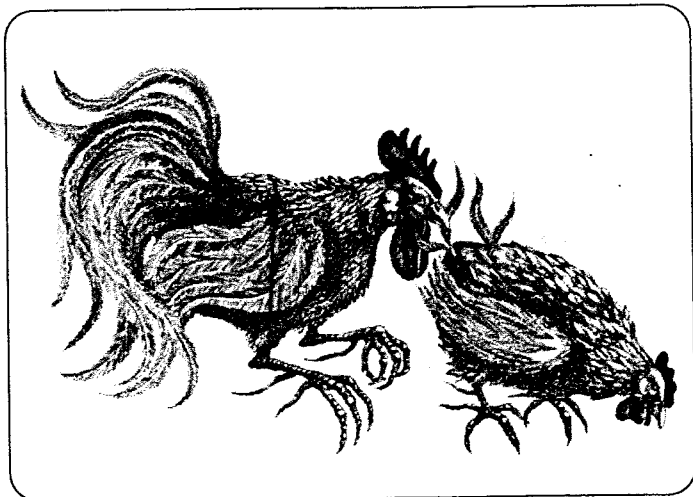
Profilen av ett rådjur avtecknade sig på en smal åkerteg med spirande råg

mot solen i väster. Ingen människa syntes till.

Till sist hamnade jag på en stig över en äng som öppnade landskapet kring en bondgård med en röd ladugård och några boningshus.

Hönor och en tupp gick fritt och pickade i en gödselstack. En gris förnöjda grymtande blandades med en hunds arga skall som svar på min svettiga vitt-ring.

Att följa stigarna istället för kompassen hade nog varit mindre ansträngande. Jag stannade upp för

att vila och i min näsa kom doften av torrt hö. Då jag lyfte blicken från *några nässeljärilar som flög kors och tvärs framför mina fötter* fastnade ögonen på en grupp varelser i färd med att bärga hö. Det var ett halvdussin vuxna och lika många barn i olika åldrar som rörde sig kring en höskrinda spänd efter en unghäst. *Det var en brun ardenner som hade vit man och lång svans.* Ungar som åkte i hölass fullbordade sörgårdsidyllen.

Stigen ledde mig automatiskt till ångbåtsbryggan där alla öns vägar löpte samman. På södervägen till ett rödmålat väntskjul hittade jag en anslagstavla och en tidtabell strax ovanför höga nässlor i blom. Nu visste jag när Mats skulle komma och såg fram emot att han skulle visa mig ön nästa dag.

Lägga två strån i kors

– Bäst du hjälper till så att vi får in höet innan regnet kommer, ropade en tant till mig på väg tillbaka till min båt. Hon pratade lika ivrigt som hon räfsade med korta tag utan att göra paus.

Svalorna flög så högt att de bara var små prickar i den klarblå himlen. Solen sken och det såg inte alls ut att bli regn.

Var det ett skämt eller menade hon allvar?

– Det kan jag väl, sade jag till sist. Fick en högaffel i handen och började rulla ihop det korta höet till ett rejält tag.

Den magra sandjorden var bättre ägnad att frambringa timotej än klöver. Där vi gick hade höet fått torka på marken men i den bortre ändan av ängen stod hässjor och krakar.

Jag hivade upp gaffeln över axeln och lade det stora hötaget i ett hörn av den tomma vagnen. Fortsatte sedan genast med att sta-

bilsera alla fyra hörnen på samma sätt.

Att forma korta höstrån till en stor och välbalanserad volym på en högaffel är en konst. Man måste rulla ihop det. En konst är det också att lägga ett högt och kompakt hölass så att allt stannar kvar på vagnen.

Antalet lass och körningar kan bli hälften så många om man behärskar den konsten. Min pappa var bonde och jag behärskade konsten trots att det var tjugo år sedan sist bärgat hö. Sommargästerna hanterade höet som om det var höstlov och fick inte ens tredjedelen så mycket på sina gafflar.

Jag märkte att två intensiva ögon från en lång äldre man följde mina rörelser. En riktig rospigg var det med en krans av vitt skägg som ramade in det brunbrända spensliga ansiktet. På hans gröna tröja stod det någonting i stil med "New Zealand Sheep Farmers".

Hans son i 25-årsåldern såg till att hästen stod stilla medan hans barn klapade den på nosen. Då lasset var lagt ledde sonen hästen i grimman fram till logen. Där spändes hästen från och fick beta grönt gräs.

Vi som följt med gafflade

upp vinterfodret på loftet genom ett par luckor som öppnats strax under taket. Jobbet var snart avklarat.

"Han lossa sand ibland på Södermälars strand"

Efter väl förrättat värv bjöd en av sommargästerna in mig till sin sommarstuga på en öl.

Det var hans fru som hade ropat till mig om att hjälpa till. Nu skulle hon iväg och förbereda "Vikingafesten" och lämnade oss ensamma.

Vi satt länge på verandan medan mannen berättade om ön. Att han var ölkännare förstärkte gemytet och han bjöd på många öl medan han pratade.

Det allra heligaste på ön var Vikingasällskapet, ett slags oråd, som hade mycket stränga regler för medlemskap. Denna kväll skulle Vikingasällskapet ha möte. Ordförande var rospiggen med skepparkransen som så noga granskat mitt umgänge med högaffeln. Torvald Rubin hette han och han ägde större delen av ön. Han var över sjuttio år och om honom gick det många historier. Ingen visste riktigt hur rik han var, men god för minst tio miljoner det var han.

Pengarna hade han tjänat som skut-skeppare.

Skutan han haft hade lastat spannmål, samt sand till byggen då Stockholm växte som mest. Han kunde hela skärgården lika väl som sin egen innerficka och hade gått med sin skuta i alla väder för full maskin, även i tät dimma.

Min nyvunne vän, ölkännaren, hade varit med honom en gång och upplevt det. Han hade hyrt sin stuga av Rubins länge och var medlem i Vikingasällskapet.

På vintern kan skärgårdsbor lätt bli isolerade när isen ligger och det är svårt att komma fram med båt.

Då åkte gubben Rubin snöskoter mellan öarna. Han åkte även om isarna var opålitliga. På skotern hade han alltid en låda med en lång lina. Den ena ändan av den kraftiga linnan var fäst i skotern och den andra i ett flöte. Flötet markerade på så vis var skotern låg om den skulle gå igenom isen och hamna på botten. Det hade den gjort flera gånger. Själv hade han alltid klarat sig.

På våren när isen var borta var det bara att gå ut med båten, lokalisera flötet, hiva upp skotern och göra den klar för nästa säsong.

Jag fick en god inblick i förhållandena på ön och en livlig beskrivning av dess människor.

Så idylliskt är det inte alltid. Skärgårdsfamiljer ligger ofta i fejd med varandra. Det kan grunda sig på någon tvist om fiskevatten som ligger flera generationer tillbaka i tiden.

Torvald Rubin hade förutom den yngre sonen en äldre dotter som gift sig med en Stockholmare. De unga hade inte samma tåga i sig som gamle Rubin och gården var stadd i förfall. För mycket festande och sprit hade sin del i att det gick utför fick jag också höra.

En syn för asagudar

Vi tog avsked efter några timmars ölsmuttande och på väg ut genom sommarstugans grind kom jag på vad jag glömt fråga: Om Torvald Rubin varit på

Nya Zeeland och studerat färavel som hans tröja antydde. Det verkade högst troligt tänkte jag.

Just då dök han upp med sin fru på vägen utanför grinden. Han tackade för hjälpen med höet och undrade om jag hört talas om Vikingasällskapet. Själva mötet kunde jag förstås inte få vara med på, men till den efterföljande festen var jag hjärtligt välkommen.

Festen skulle börja vid niotiden. Rubin hade byggt ett speciellt hus för sällskapet på andra sidan ön. Huset låg inte så långt från min båt.

Festen på "Valhall" var trevlig med mat, musik från en bandspelare och dans. Ett trettiotal personer i många åldrar var där. Höräferskan och jag tog oss en svängom i en vals efter att borden skjutits undan.

Torvald Rubin hade mörkblå byxor med revär sydda längs sidorna.

Revären svängde elegant och spänstigt runt i både snoa, hambo och avancerade polskor på ett sätt som det inte gick att mäta sig med.

Han dansade med sin långa och gracila fru (i sitt andra gifte), som nog bara var 60, och som verkade ha en lika outtömlig kondition

som sin make. Det anses ju vara vikingarna från Roslagen som drog i österled och grundlade Ryssland. Därav namnet på Ryssland. Att Torvald var ättling till dessa vikingar var jag helt övertygad om.

Till sist blev det i alla fall en paus i dansen. Då gick han fram och frågade mig om jag ville se hans museum. Det ville jag förstås och en nyckel hämtades fram. Dörren till en lång byggnad som låg i vinkel med "Valhall" öppnades.

Kläderna gör soldaten

När strömbrytaren knäpptes på kunde jag i skenet från en rad klotlampor som hängde ner från takstolarna se museets innandöme. Det långa trähuset rymde Sveriges största samling av militära uniformer från olika regementen och tidsepoker.

Uniformerna hängde i långa rader på galgar längs väg-garna. Torvald Rubin berättade mycket engagerat om uniformernas historia och lyfte ibland fram någon uniform för att den skulle synas bättre.

Ibland ställde han frågor som jag hade rätt svårt att besvara. Att jag närmast var pacifist och att min största militära bedrift nog varit att erövra en frisedel berättade jag inte. Vilken kung det var som tittade ner på oss från den stora guldramen på väggen kunde jag dock svara på: Oscar den andre.

Dessutom visste jag varför en knapp, helt enligt reglementet, saknades på

rockärmen i en viss uniform. Jag visste att officerarna sprättat bort den på alla sina uniformer efter förlusten av Finland.

När visningen var klar tackade jag för mig och gick till min båt för att sova.

Innan jag lämnade sällskapet hade jag fått ett hedersuppdrag. Klockan närmade sig två på natten och det var mörkt men ändå stjärnklart. Jag kunde se Mats båt med namnet Hera längre in i Lammviken. Vintergatan lyste upp båten.

Enligt den grekiska mytologin var Hera gemål till Zeus och deras son hette Herakles. Som baby ammande Herakles sin mor så häftigt att bröstmjölken sprutade upp och bildade Vintergatan.

Klockan tio nästa dag stod jag på ångbåtsbryggan och såg skärgårdsbåten komma tuffande mellan öarna. Mats var med. Redan när båten tutade tre korta signaler och backade ut var jag tvungen att berätta att jag fått ett hedersuppdrag och tyvärr snart måste skynda vidare.

Klart till drabbning

Det finns naturligtvis ett Norra Stavsudda när det finns ett Södra. I dag skulle den stora drabbningen mellan de båda öarnas invånare äga rum på den norra ön.

Den årliga brännbollskampen

Mitt hedersuppdrag var att ingå i södra öns lag. Jag fick åka över i Rubins båt. *Norra Stavsudda visade sig betydligt mindre ursprunglig och mera anpassad till sommargäster med stor gästbåtsbrygga, handelsbod och fin skärgårdskrog.*

Kocken i vit mössa gick omkring och pratade med sina gäster på terrassen ovanför bryggan. Öns ung-

domar kom på sina flakmopeder till bryggan och mötte oss.

Stämningen steg.

Lika mycket som jag vunnit i anseende under höbärgningen förlorades under brännbollen. Då bollen skulle slås ut missade jag med slagträet. Jag missade lyror och fick inte nog kraft bakom bollen när nordingarna skulle brännas då lagen bytt plats. Någon Herakles eller Herkules var jag minsann inte, knappast någon viking heller.

Norra Stavsudda vann stort. Det hade de i och för sig gjort året innan också. Vinnaren fick nämligen alltid äran av att ordna nästa sommars brännbollskamp.

Roligt var det i alla fall att efter tävlingen prata med Mats och Thomas som nu också hittat fram i sin röda Drabantbåt.

Mats hade vistats på ön många somrar allt sedan barnsben. Hans farmor Ida bodde på ön. Det verkade likväl som om jag hade mera att berätta om ölivet efter bara ett dygn där. Någon inbjudan till vikingafest eller att se Rubins museum hade Mats minsann aldrig fått. Kan man bara rulla hö på en ö så öppnar sig många dörrar.

Örjan Kärrsgård, F50

PS.

På en buss i Dalarö träffade jag det året en skådespelare som berättade att hon var med och spelade in en film med Lasse Åberg som regissör.

Fram på hösten såg jag filmen Segelsällskapsresan och då visade det sig att det var Ulla Skoog jag pratat med. Ni kanske sett den filmen? Den ger ju en lite annan bild av skärgårdslivet.

DS.